

United Nations
Nations Unies

International
Criminal Tribunal
for the former
Yugoslavia

Tribunal Pénal
International pour
l'ex-Yougoslavie

Međunarodni
krivični sud za
bivšu Jugoslaviju

Press Release . Communiqué de presse . Saopštenje za javnost

(Isključivo za medije. Nije službeni dokument.)

APPEALS CHAMBER

CHAMBRES D'APPEL

ŽALBENO VIJEĆE

Den Haag, 19. aprila 2004.

CC/P.I.S./839-t

PRESUDA ŽALBENOG VIJEĆA U PREDMETU *TUŽILAC protiv RADISLAVA KRSTIĆA*

Žalbeno vijeće je jednoglasno odlučilo da je 1995. u Srebrenici počinjen genocid

“...snage bosanskih Srba izvršile su genocid protiv bosanskih Muslimana (...). Oni koji smišljaju i realizuju genocid teže da liše čovječanstvo raznolikog bogatstva koje mu daju nacionalnosti, rase, etničke grupe i vjere. To je zločin protiv cijelog čovječanstva, jer škodi ne samo grupi koja je na meti uništenja, nego cijelom čovječanstvu..”

Radislav Krstić je proglašen krivim za pomaganje i podržavanje genocida

“...Gospodin Krstić je znao da time što dozvoljava da se koriste resursi Drinskog korpusa čini značajan doprinos pogubljenju zatvorenika, bosanskih Muslimana. Iako dokazi sugeriraju da Radislav Krstić nije bio pristaša tog plana, on je kao komandant Drinskog korpusa dozvolio Glavnom štabu da zatraži resurse Drinskog korpusa i njima se posluži.”

Žalbeno vijeće je jednoglasno “osudilo Radislava Krstića na 35 godina zatvora”

U prilogu se nalazi sažetak presude Žalbenog vijeća, u sastavu: sudija Theodor Meron (predsjedavajući), sudija Fausto Pocar, sudija Mohamed Shahabuddeen, sudija Mehmet Güney i sudija Wolfgang Schomburg, kojeg je pročitao predsjedavajući sudac.

Žalbeno vijeće je danas ovdje da izrekne presudu po žalbi u predmetu Tužilac protiv Radislava Krstića. I Tužilaštvo i odbrana su uložili žalbe na presudu koju je Pretresno vijeće I ovog Međunarodnog suda donijelo 2. augusta 2001. godine. Presuda je donijeta poslije suđenja koje je počelo ovdje u Hagu 13. marta 2000. godine i trajalo nešto više od godinu dana.

Činjenice u ovom predmetu uglavnom se tiču događaja koji su se odigrali u gradu Srebrenici negdje u julu 1995. godine. Srebrenica se nalazi na istoku Bosne i Hercegovine. Po njoj je dobila ime tzv. “zaštićena zona” Ujedinjenih nacija koja je stvorena kao enklava bezbjednosti, sa namjerom da se u njoj civilno stanovništvo zaštititi od rata koji se vodio u njihovoj blizini. Od jula 1995. godine, međutim, ime Srebrenica počelo je da označava i jedan događaj čije strahote čine pozadinu ovog predmeta. Izopačenost, brutalnost i okrutnost s kojom je VRS, vojska bosanskih Srba, postupala sa nevinim žiteljima ove zaštićene zone, sada su dobro poznate i dokumentovane. Bošnjачke žene, djeca i stariji ljudi odvedeni su iz enklave, dok je sedam do osam hiljada muškaraca, bosanskih Muslimana sistematski ubijeno.

Srebrenica se nalazi u regiji za koju je bio odgovoran Drinski korpus VRS. U vrijeme kad su počinjeni predmetni zločini, Radislav Krstić je bio general-major u VRS i komandant Drinskog korpusa. Zbog

Internet address: <http://www.un.org/icty/index-b.html>

Outreach Programme

Churchillplein 1, 2517 JW The Hague. P.O. Box 13888, 2501 EW The Hague. Netherlands

Tel.: +31-70-512-5493 Fax: +31-70-512-5355

njegove umiješanosti u ove događaje, Pretresno vijeće je Radislava Krstića proglasilo krivim za genocid; progon putem ubijanja, okrutnog i nečovječnog postupanja, terorisanja civilnog stanovništva, nasilnog premještanja, i uništavanja lične imovine kao zločina protiv čovječnosti; i za ubistvo kao kršenje zakona i običaja ratovanja. Na temelju ovih osuda, Pretresno vijeće je Radislavu Krstiću izreklo kaznu zatvora od četrdeset šest godina.

U skladu sa praksom ovog Međunarodnog suda, ja neću čitati tekst Presude po žalbi osim dispozitiva. Umjesto toga, rezimiraju pitanja koja su se rješavala po žalbi, kao i rezonovanje i zaključke Žalbenog vijeća tako da vi, Radislave Krstiću, a isto tako i javnost, budete upoznati sa razlozima za ovu odluku Žalbenog vijeća. Naglašavam, međutim, da je ovo samo sažetak i da on nikako ne ulazi u sastav Presude Žalbenog vijeća. Jedini mjerodavni ekspeze zaključaka Žalbenog vijeća nalazi se u pismenoj Presudi koja će biti raspoloživa danas na kraju ovog postupka.

Zbog važnosti ovog žalbenog postupka, sažetak Presude koji ću sada pročitati duži je nego što je to uobičajeno u našoj praksi. Da biste bolje razumjeli Presudu, dozvolite da unaprijed ukažem na dva suštinska pitanja o kojima je Žalbeno vijeće bilo jednoglasno. Prvo pitanje jeste zaključak da je u Srebrenici 1995. godine počinjen genocid. Drugo pitanje jeste presuda o kazni koju ću izreći na kraju današnjeg pretresa.

U ovom slučaju, tužilac zasniva svoju žalbu na dva osnova. Kao prvo, Tužilaštvo se žali na zaključak Pretresnog vijeća o nedozvoljivosti kumulativnih osuda. Kao drugo, Tužilaštvo se žali na kaznu koju je odredilo Pretresno vijeće i traži da se Radislavu Krstiću odredi kazna doživotnog zatvora, s tim da u zatvoru provede najmanje 30 godina.

Obrana bazira svoju žalbu na četiri osnova. Prvo, žali se na osudu Radislava Krstića za genocid, tvrdeći da je Pretresno vijeće tu počinilo kako činjeničnu, tako i pravnu grešku; drugo, žali se zbog različitih postupaka koje je praktikovalo Tužilaštvo prilikom objelodanjivanja materijala, zbog kojih je Krstiću, tvrdi odbrana, bilo uskraćeno pravično suđenje; kao treće, odbrana tvrdi da je Pretresno vijeće napravilo niz drugih činjeničnih i pravnih grešaka; i kao četvrto, žali se na kaznu odmjerenju g. Krstiću, navodeći da Pretresno vijeće nije na odgovarajući način uzelo u obzir praksu odmjerenja kazni u bivšoj Jugoslaviji i da nije pridalo dovoljno težine olakšavajućim okolnostima.

Sada ću detaljnije izložiti ove osnove za žalbu, kao i zaključke Žalbenog vijeća u pogledu svakog od njih.

1. Zaključak Pretresnog vijeća da je u Srebrenici počinjen genocid

Obrana se žali na osudu Radislava Krstića za genocid počinjen nad bosanskim Muslimanima u Srebrenici. Obrana iznosi argument da je Pretresno vijeće pogrešno protumačilo pravnu definiciju genocida, i to dvojako.

(a) Definicija dijela grupe

Prvo, g. Krstić tvrdi da je Pretresno vijeće neprihvatljivo usko definiralo dio nacionalne grupe koju je on, prema nalazima Pretresnog vijeća, imao namjeru da uništi.

Član 4 Statuta Međunarodnog suda, kao i Konvencija o genocidu, obuhvata određene radnje koje se vrše sa "namjerom da se, djelimično ili u cijelosti, uništi jedna nacionalna, etnička, rasna ili vjerska grupa kao takva". Ciljna grupa navedena u Optužnici, i prihvaćena od strane Pretresnog vijeća, bili su bosanski Muslimani. Pretresno vijeće je utvrdilo da su bosanski Muslimani predstavljali konkretnu, jasno izdvojenu nacionalnu grupu koja kao takva potpada pod odredbe člana 4. Ovaj zaključak se u žalbi ne osporava.

Kao što se vidi iz Optužnice, nema navoda da je g. Krstić imao namjeru da uništi cijelu nacionalnu grupu bosanskih Muslimana, već samo dio te grupe. Prvo pitanje koje se postavlja u ovom žalbenom postupku je da li jeste, donoseći zaključak da je Radislav Krstić imao genocidnu namjeru, Pretresno vijeće definiralo relevantni dio grupe bosanskih Muslimana na način koji se poklapa sa zahtjevima kako člana 4, tako i Konvencije o genocidu.

Opšte je prihvaćeno da, u slučajevima kada osuda za genocid počiva na namjeri da se uništi “jedan dio” neke zaštićene grupe, taj dio mora predstavljati značajan dio dotične grupe. Cilj Konvencije o genocidu je da spriječi namjerno uništenje čitavih grupa ljudi, i ciljni dio mora biti dovoljno značajan da utiče na tu grupu kao cjelinu.

Zbog toga, uslov namjere genocida prema članu 4 Statuta biva zadovoljen onda kada dokazi pokazuju da je navodni počinitelj namjeravao da uništi barem jedan značajan dio zaštićene grupe. Pri odlučivanju o tome da li je ciljni dio dovoljno značajan da ispuni ovaj uslov, može se uzeti u obzir niz faktora. Brojnost ciljnog dijela date grupe neophodna je i važna polazna tačka, ali razmatranje se ne završava uvijek na tome. Broj pojedinaca na koje se cilja ne treba posmatrati samo u apsolutnom smislu, već i u poređenju sa ukupnom veličinom cijele grupe. Osim brojnosti ciljnog dijela, još jedan koristan faktor koji treba uzeti u obzir može biti njegov značaj u okviru grupe. Ako je konkretni dio dotične grupe simboličan za grupu u cjelini ili je neophodan za njezin opstanak, to može ići u prilog zaključku da taj dio ispunjava uslove da se smatra značajnim u smislu člana 4.

U ovom predmetu, pošto je zaštićena grupa definirana kao nacionalna grupa bosanskih Muslimana, Pretresno vijeće je zaključilo da bosanski Muslimani iz grada Srebrenice, odnosno bosanski Muslimani istočne Bosne jesu taj dio na koji su ciljali Glavni štab VRS i Radislav Krstić. Broj bosanskih Muslimana u Srebrenici prije njenog pada u ruke VRS 1995. godine iznosio je otprilike četrdeset hiljada. Iako je ova populacija činila relativno mali postotak ukupne muslimanske populacije u Bosni i Hercegovini u to vrijeme, značaj srebreničkih Muslimana ne svodi se samo na njihov broj. Kao što je objasnilo Pretresno vijeće, Srebrenica (i okolna regija srednjeg Podrinja) imali su ogromnu stratešku važnost za rukovodstvo bosanskih Srba. Bez Srebrenice, etnički srpska država, Republika Srpska, koju su oni težili da stvore, ostala bi podijeljena na dva razdvojena dijela, i njena povezanost sa samom Srbijom bila bi onemogućena. Osvajanje i etničko očišćenje Srebrenice bi stoga ozbiljno podrilo vojne napore države bosanskih Muslimana da obezbijedi svoju održivost, a te konsekvence je muslimansko rukovodstvo bilo itekako svjesno i trudilo se da je spriječi. Kontrola nad srebreničkom regijom je zato bila od vitalnog značaja za cilj nekih lidera bosanskih Srba da stvore jedan održiv politički entitet u Bosni, ali isto tako i za daljnji opstanak bosanskih Muslimana. Budući da je većina muslimanskog stanovništva te regije do tada, 1995. godine, već našla utočište u srebreničkoj enklavi, likvidacijom te enklave postigao bi se cilj čišćenja cijele regije od njenog muslimanskog stanovništva.

Osim toga, Srebrenica je bila važna zbog svog velikog značaja i u očima bosanskih Muslimana, i u očima međunarodne zajednice. Od svih “zaštićenih zona” koje je Savjet bezbjednosti UN uspostavio u Bosni, oči svijeta najviše su bile uprte u Srebrenicu. Godine 1995. o njoj se već mnogo govorilo u međunarodnim medijima. U svojoj rezoluciji kojom Srebrenicu proglašava zaštićenom zonom, Savjet bezbjednosti je istakao da u njoj “ne treba da bude nikakvih oružanih napada niti bilo kakvih drugih činova neprijateljstva”. Ovu garanciju zaštite potvrdio je i komandant zaštitnih snaga Ujedinjenih nacija u Bosni (UNPROFOR), potkrijepivši je raspoređivanjem trupa UN. Eliminacija muslimanskog stanovništva iz Srebrenice, uprkos uvjerenjima međunarodne zajednice, poslužila bi svim bosanskim Muslimanima kao najrječitiji primjer njihove sopstvene ranjivosti i nezaštićenosti pred srpskim vojnim snagama. Sudbina bosanskih Muslimana iz Srebrenice bila bi simbol sudbine svih bosanskih Muslimana.

Odbrana ne tvrdi da je Pretresno vijeće okarakteriziralo bosanske Muslimane iz Srebrenice kao značajan dio ciljne grupe suprotno članu 4 Statuta Međunarodnog suda. Umjesto toga, odbrana tvrdi da je Pretresno vijeće donijelo još jedan zaključak, naime, da vojno sposobni muškarci među srebreničkim Muslimanima predstavljaju onaj dio koji je g. Krstić namjeravao da uništi.

Iznoseći ovaj argument, odbrana pogrešno shvaća analizu Pretresnog vijeća. Pretresno vijeće je konstatovalo da dio grupe koju je Radislav Krstić namjeravao da uništi jesu bosanski muslimani, stanovnici Srebrenice. Vojno sposobne muškarce, koji su činili dalji dio te grupe, Pretresno vijeće nije posmatralo kao posebni, manji dio u smislu člana 4. Umjesto toga, Pretresno vijeće je ubijanje vojno sposobnih muškaraca smatralo dokazom na osnovu kojeg je izvelo zaključak da su Radislav Krstić i neki pripadnici Glavnog štaba VRS imali potrebnu namjeru da unište sve bosanske Muslimane iz Srebrenice, jedini dio zaštićene grupe koji je relevantan za analizu u smislu člana 4.

Pretno vijeće je ispravno utvrdilo da se radi o značajnom dijelu zaštićene grupe. Žalba odbrane po ovom pitanju se odbacuje.

(b) Utvrđivanje namjere da se uništi

Kao drugo, odbrana tvrdi da je Pretresno vijeće nedozvoljivo proširilo definiciju genocida kada je zaključilo da su mjere preduzete za raseljavanje jedne grupe građana sa njihovih ognjišta dovoljan dokaz da je navodni počinitelj imao namjeru da uništi zaštićenu grupu.

Žalbeno vijeće se slaže sa tim da Konvencija o genocidu i međunarodno običajno pravo u cjelini zabranjuju samo fizičko i biološko uništavanje neke grupe ljudi. Pretresno vijeće je izričito priznalo ovo ograničenje i čuvalo se toga da daje neku širu definiciju. S obzirom na činjenicu da je Pretresno vijeće ispravno odredilo mjerodavni pravni princip, odbrana mora ispuniti svoju obavezu i ubijediti Žalbeno vijeće da je Pretresno vijeće, iako je pravilno navelo mjerodavno pravo, pogriješilo u njegovoj primjeni.

Glavni dokaz na kojem počiva zaključak Pretresnog vijeća da su snage VRS namjeravale da eliminišu sve bosanske Muslimane iz Srebrenice bio je masakr svih vojno sposobnih muškaraca iz te zajednice. Pretresno vijeće je zasnovalo ovaj zaključak na nizu činjeničnih nalaza koji moraju biti prihvaćeni sve dok da bi jedno razumno pretresno vijeće došlo do istog zaključka. Pretresno vijeće je ustanovilo da, prilikom pogubljenja zarobljenih bosanskih Muslimana, VRS nije pravio razliku između vojnih lica i civila. Pretresno vijeće je takođe utvrdilo da su neke od žrtava bile teško hendikepirane osobe za koje je, samim tim, malo vjerovatno da su bile borci. Štaviše, podvuklo je Pretresno vijeće, sam termin "vojno sposobni muškarci" je pogrešan, jer su u grupi koju je VRS lišila života bili i dječaci i stariji muškarci za koje se obično smatra da ne spadaju u vojno sposobne. Pretresno vijeće je takođe imalo pravo da uzme u obzir i dugoročan efekat koji bi eliminacija sedam do osam hiljada srebreničkih muškaraca imala na opstanak te zajednice.

U ovom predmetu, činjenične okolnosti, kakvim ih je utvrdilo Pretresno vijeće, dozvoljavaju zaključak da je ubijanje muškaraca, bosanskih Muslimana izvršeno sa genocidnom namjerom. Razmjere tog ubijanja, zajedno sa činjenicom da je Glavni štab VRS bio svjestan negativnih posljedica koje će ono imati po zajednicu bosanskih Muslimana u Srebrenici, zajedno sa drugim koracima koje je Glavni štab preduzeo da osigura fizičko uništenje te zajednice, predstavljaju dovoljnu činjeničnu osnovu za zaključak da je postojala konkretna genocidna namjera. Pretresno vijeće je došlo do zaključka – a taj zaključak Žalbeno vijeće podržava – da je ubijanje organizovano i nadzirano od strane nekih članova Glavnog štaba VRS. Činjenica da Pretresno vijeće nije pripisalo genocidnu namjeru nekom konkretnom službenom licu u Glavnom štabu VRS ne podriva zaključak da su snage bosanskih Srba počinile genocid nad bosanskim Muslimanima.

Među teškim zločinima koje ovaj Međunarodni sud ima obavezu da kazni, zločin genocida se izdvaja jer zaslužuje posebnu osudu i zgražanje. Ovaj zločin je strahovit po svojim razmjerama; njegovi počinitelji identifikuju čitave grupe ljudi za istrebljenje. Oni koji smišljaju i realizuju genocid teže da liše čovječanstvo raznolikog bogatstva koje mu daju nacionalnosti, rase, etničke grupe i vjere. To je zločin protiv cijelog čovječanstva, jer škodi ne samo grupi koja je na meti uništenja, nego cijelom čovječanstvu.

Ozbilnost genocida ogleda se i u tome što se moraju zadovoljiti najstrožiji uslovi prije nego što se donese osuda za ovaj zločin. Ovi uslovi – zahtjev da se dokaže konkretna namjera i da se pokaže kako je uništenje bilo namijenjeno cijeloj grupi ili jednom njenom dijelu – predstavljaju zaštitu od opasnosti da se osude za ovaj zločin donose olako. Međutim, kada su ti uslovi zadovoljeni, pravo se ne smije stidjeti da počinjeni zločin nazove njegovim pravim imenom. U svom stremljenju da eliminišu jedan dio bosanskih Muslimana, snage bosanskih Srba izvršile su genocid. One su imale za cilj istrebljenje četrdeset hiljada bosanskih Muslimana koji su živjeli u Srebrenici, grupu koja je simbolično predstavljala bosanske Muslimane uopšte. Svim zarobljenim muškarcima, bosanskim Muslimanima, vojnicima i civilima, starim i mladim, oduzeli su ličnu imovinu i legitimacije, i ubili ih hotimično i metodično samo zbog toga što su bili ono što jesu. Kada su se prihvatile ovog genocidnog poduhvata, snage bosanskih Srba bile su svjesne da će šteta koju nanose bosanskim Muslimanima biti trajna. Žalbeno vijeće nedvosmisleno izjavljuje da pravo osuđuje, odgovarajućim izrazima, ovu duboku i

trajnu ozljedu koja je nanesena, i naziva masakr u Srebrenici njegovim pravim imenom: genocid. Oni koji su za njega odgovorni nosiće ovaj žig i on će služiti kao upozorenje onima koji pomisle da izvrše jedan tako jeziv čin u budućnosti.

Zaključujući da su neki članovi Glavnog štaba VRS imali namjeru da unište bosanske Muslimane iz Srebrenice, Pretresno vijeće nije odstupilo od pravnih uslova vezanih za genocid. Žalba odbrane po ovom pitanju se odbacuje.

2. Navodne činjenične greške vezane za udruženi zločinački poduhvat da se počini genocid

U svojoj sljedećoj osnovi za žalbu, odbrana tvrdi da je, čak da je zaključak o genocidu i ispravan, Pretresno vijeće pogriješilo zaključivši da su postojeći dokazi dovoljni da se utvrdi da je Radislav Krstić bio učesnik udruženog zločinačkog poduhvata da se počini genocid.

Opšte je poznata činjenica da Žalbeno vijeće neće olako preinačiti činjenične zaključke Pretresnog vijeća. Međutim, kako je Žalbeno vijeće već izjavilo, u slučajevima kada se Tužilaštvo oslanja na dokaze o stanju svijesti optuženog putem izvođenja zaključaka, taj zaključak mora biti jedini razuman zaključak koji se može donijeti na osnovu postojećih dokaza.

Pretresno vijeće je svoj zaključak da je Radislav Krstić dijelio namjeru udruženog zločinačkog poduhvata da se počini genocid zasnovalo na zaključcima izvedenim iz nalaza Pretresnog vijeća u pogledu njegovih saznanja o situaciji sa kojom su bili suočeni civili, bosanski Muslimani posije preuzimanja vlasti u Srebrenici, njegove interakcije sa glavnim učesnicima udruženog zločinačkog poduhvata i dokaza za koje je Pretresno vijeće prihvatilo da utvrđuju kako su ljudstvo i tehnika pod njegovom komandom i kontrolom bili korišćeni da omoguće dotična ubijanja. Oslanjajući se na ove dokaze, Pretresno vijeće je ocijenilo da je, počev od 13. jula 1995. godine uveče, Radislav Krstić namjerno učestvovao u udruženom zločinačkom poduhvatu da se bosanski Muslimani iz Srebrenice pogube.

Osporavajući ovaj zaključak, odbrana iznosi tri argumenta:

Prvo, odbrana osporava zaključak Pretresnog vijeća da je Radislav Krstić preuzeo efektivnu komandu nad Drinskim korpusom i resursima Drinskog korpusa 13. jula 1995. godine, a ne kasnije. Argumenti koje odbrana sada iznosi već su naširoko razmotreni od strane Pretresnog vijeća. Oslanjajući se na svjedočenja očevidaca i na dokumentarne dokaze, Pretresno vijeće je ustanovilo da je komanda prešla u ruke Radislava Krstića 13. jula. Zaključci Pretresnog vijeća su potpuno razumni i podržava ih gomila dokaza. Odbrana nije uspjela da pokaže da je Pretresno vijeće načinilo bilo kakvu grešku, a još manje da do ovakvog zaključka ne bi moglo doći nijedno razumno pretresno vijeće.

Drugo, odbrana tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je odbacilo njenu tvrdnju da su pogubljenja bila naređena i nadzirana preko paralelnog lanca komandovanja koji su držale snage bezbjednosti VRS, nad kojima Radislav Krstić nije imao kontrolu. Prema navodima odbrane, ovaj lanac komandovanja počinjao je od generala Mladića, išao preko njegovog komandanta za bezbjednost, pukovnika Beare u Glavnom štabu VRS, preko pukovnika Popovića u Drinskom korpusu i konačno do oficira za bezbjednost u Zvorničkoj brigadi, Dragana Nikolića. Djelujući ovim paralelnim lancem komandovanja, tvrdi odbrana, Glavni štab VRS je mogao da angažuje resurse Drinskog korpusa ne konsultujući komandu Drinskog korpusa, što je i učinio.

Kao potporu ovom argumentu, odbrana je predočila dodatni dokazni materijal - tri policijska izvještaja koje je sačinio Dragomir Vasić, načelnik Centra javne bezbjednosti u Zvorniku, kao i izjavu jednog zaštićenog svjedoka. Ti izvještaji zaista idu u prilog argumentu odbrane da je MUP djelovao samostalno u vršenju egzekucija. Nije tačno, međutim, da se Pretresno vijeće sa ovim nije složilo. Ono je zapravo izričito odbilo da "isključi mogućnost da je plan pogubljenja prvobitno smišljen od strane članova Glavnog štaba VRS bez konsultovanja sa komandom Drinskog korpusa uopšte i konkretno sa Radislavom Krstićem", i da je tom operacijom možda rukovodio general Mladić. Međutim, kao što je naglasilo Pretresno vijeće, Glavni štab nije imao resursa da izvrši egzekucije samostalno i zato je morao da traži resurse Drinskog korpusa. Pretresno vijeće je, štaviše, došlo do zaključka da je komanda

Drinskog korpusa znala za trebovanja Glavnog štaba i za kasniju upotrebu resursa Korpusa prilikom pogubljenja.

Ove zaključke podupiru dva borbena izvještaja od 16. i 18. jula 1995. godine, potpisana od strane Radislava Krstića kao komandanta Drinskog korpusa, koje je Tužilaštvo predočilo kao protudokaze u žalbenom postupku.

Žalbeno vijeće stoji na stanovištu da odluka Pretresnog vijeća da odbaci argument odbrane o paralelnom lancu komandovanja, čak i kad se ispita u svjetlu dodatnih dokaza odbrane, nije odluka koju ne bi mogla donijeti nijedna razumna instanca koja presuđuje o činjenicama.

Treće, odbrana osporava zaključak Pretresnog vijeća da je g. Krstić neposredno učestvovao u pogubljenjima i tvrdi da, čak ako da su dokazi pred Pretresnim vijećem dovoljni da se ustanovi kako je on znao za genocid izvršen u Srebrenici, oni nisu dovoljni da se ustanovi da je on imao namjeru da poćini genocid.

Konkretno, odbrana tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo zaključivši da su 16. jula 1995. godine pripadnici Bratunaćke brigade, jedinice Drinskog korpusa potćinjene Radislavu Krstiću, učestvovali u ubijanjima na Vojnoj ekonomiji Branjevo i u Domu kulture u Pilici. Svjedoćenje Dražena Erdemovića (pripadnika 10. diverzantske brigade koji je učestvovao u ubijanjima na Vojnoj ekonomiji Branjevo) stvorilo je presudnu činjenićnu osnovu za ovaj zaključak Pretresnog vijeća. Što se tiće identifikacije muškaraca iz Bratunca, g. Erdemović je posvjedoćio da je ćuo da su oni iz Bratunca, da su nosili uniformu VRS i da su znali neke bosanske Muslimane iz Srebrenice, što je njemu govorilo da su oni odatle. Gospodin Erdemović nije pružio nikakve dokaze o tome da su ti muškarci bili iz Bratunaćke brigade, a ne iz neke druge jedinice. Zapravo, jedini ćovjek kojeg je g. Erdemović sa sigurnošću identifikovao sa fotografija pripadao je jednoj drugoj vojnoj jedinici kojom g. Krstić nije komandovao. Kao takvo, svjedoćenje g. Erdemovića je nedovoljno da bi se utvrdilo da su dotićni muškarci bili iz Bratunaćke brigade.

Manjkavost svjedoćenja g. Erdemovića dolazi do izražaja kada se ćuje svjedoćenje vojnog vještaka Tužilaštva, Richarda Butlera. Ispravljajući ono o ćemu je svjedoćio na suđenju, g. Butler je u toku žalbene rasprave jasno dao do znanja da g. Erdemović nikad nije rekao da su ljudi poslati kao ispomoć u egzekucijama bili iz Bratunaćke brigade, već samo da su bili iz grada Bratunca. Gospodin Butler je takoće potvrdio da je jedan od muškaraca koje je pomenuo g. Erdemović identifikovan kao pripadnik "Pantera", jedinice Istoćno-bosanskog korpusa. U svjetlu ove ćinjenice, g. Butler je sada zaključio da muškarci koji su stigli kao ispomoć u pogubljenjima nisu pripadali Bratunaćkoj brigadi.

Uzimajući u obzir svjedoćenje na koji se oslanjalo Pretresno vijeće, kao i ispravke koje je u njemu unio g. Butler, zaključak Pretresnog vijeća da je g. Krstić poslao ljude iz Bratunaćke brigade da pomognu pri pogubljenjima na Vojnoj ekonomiji Branjevo i u Domu kulture u Pilici jeste zaključak koji nije mogla donijeti nijedna razumna instanca koja presuđuje o ćinjenicama. Na osnovu postojećih dokaza se ne moće utvrditi da je Drinski korpus neposredno učestvovao u vršenju egzekucija, i na njih se kao takve ne moće osloniti kao na dokaz da je Radislav Krstić neposredno pomagao pogubljenja.

Postojeći dokazi potvrđuju, međutim, da ljudstvo i tehnika Drinskog korpusa jesu bili angažovani da bi se omogućila pogubljenja. Zaključak Pretresnog vijeća po ovom pitanju podržan je svjedoćenjem g. Erdemovića da su njegovu jedinicu na Vojnu ekonomiju Branjevo pratila dva vojna policajca iz Drinskog korpusa i da su vojni policajci sa oznakama Drinskog korpusa pratili autobuse sa civilima, bosanskim Muslimanima do Branjeva i nadgledali njihovo iskrcavanje.

U svjetlu ovih nalaza, Žalbeno vijeće mora ustanoviti da li je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je Radislav Krstić dijelio genocidnu namjeru udruženog zloćinaćkog poduhvata da se poćini genocid nad bosanskim Muslimanima iz Srebrenice.

Predmet protiv Radislava Krstića je predmet koji poćiva na posredno izvedenim dokazima, a zaključak Pretresnog vijeća se u velikoj mjeri temeljio na sklopu posredno izvedenih ćinjenica. Osuđujući g. Krstića kao ućesnika u udruženom zloćinaćkom poduhvatu da se poćini genocid, Pretresno vijeće se oslanjalo na dokaze kojima se utvrdjuje da je on znao za namjeru generala Mladića i drugih ćlanova

Glavnog štaba VRS da pogube bosanske Muslimane iz Srebrenice, da je – s obzirom na svoj komandni položaj – znao da se ljudstvo i tehnika Drinskog korpusa koriste u realizaciji te namjere, te na dokaze da je Radislav Krstić nadgledao učešće svojih podređenih u vršenju tih pogubljenja.

Pretno vijeće je kontakte između g. Krstića i generala Mladića smatralo presudnim za utvrđivanje genocidne namjere Radislava Krstića. Strane su se složile da je general Mladić glavna ličnost koja stoji iza ovih ubijanja. Pretresno vijeće je utvrdilo da su g. Krstić i general Mladić bili u stalnom kontaktu tokom relevantnog perioda. Pretresno vijeće je zaključilo da “ako je general Mladić znao za ubijanja, bilo bi prirodno da je za njih znao i g. Krstić”.

Dolazeći do ovog zaključka, Pretresno vijeće se oslanjalo na činjenicu da je g. Krstić bio prisutan na drugom i trećem od tri sastanka koje je general Mladić sazvao u hotelu “Fontana” 11. i 12. jula 1995. godine. Na sva tri sastanka bili su prisutni vodeći predstavnici UNPROFOR-a i vodeći predstavnici bosanskih civila koje je odabrao UNPROFOR. Na tim sastancima se razgovaralo o sudbini bosanskih Muslimana poslije pada Srebrenice. Na osnovu toga što je bio prisutan na dva od ova tri sastanka, Pretresno vijeće je zaključilo da je Radislav Krstić “bio upoznat s tim da je poslije preuzimanja vlasti u Srebrenici opstanak bosanskih Muslimana bio doveden u pitanje”.

Međutim, najviše što prisutnost Radislava Krstića na tim sastancima dokazuje jeste da je on znao za odluke generala Mladića da se stanovništvo autobusima transportira od Potočara na teritoriju pod kontrolom Muslimana i da se prije transporta provjeri ima li među muškarcima iz te populacije ratnih zločinaca. Kao što je priznalo Pretresno vijeće, odluka da se izvrši takva provjera nije bila niti zločinačka niti nerazumna. Bratunačka brigada je sastavila spisak od više od 350 osumnjičenih ratnih zločinaca za koje se smatralo da su na području Srebrenice. Iako je general Mladić takođe najavio da opstanak stanovništva ovisi o potpunoj predaji pripadnika Armije Bosne i Hercegovine, nije vjerovatno da bi on otkrio svoju genocidnu namjeru u prisutnosti vođa UNPROFOR-a i stranih medija, niti da su oni prisutni na sastanku, uključujući g. Krstića, njegove izjave protumačili na taj način. Nije bilo nikakvih dokaza da je u tom trenutku Radislav Krstić znao za namjeru generala Mladića da pogubi civile, bosanske Muslimane, koji su trebali da budu premješteni.

Nadalje, Pretresno vijeće se oslonilo na činjenicu da je Radislav Krstić bio prisutan u bazi Potočari i njenoj blizini tokom jednog do dva sata poslijepodne 12. jula, kad je viđen kako se savjetuje sa drugim višim oficirima, među kojima je bio i general Mladić, kao dokaz da je bio sve bolje upoznat sa tim da će biti počinjen genocid. Pretresno vijeće je zaključilo da je g. Krstić, zato što je tamo bio prisutan, “morao znati za užasne uslove u kojima su se nalazile bosansko-muslimanske izbjeglice, te da su vojnici VRS-a tog dana s njima loše postupali.” Pretresno vijeće je dalje zaključilo, na osnovu prisutnosti g. Krstića u “bijeloj kući” u bazi Potočari, da je on bio svjestan činjenice da se odvojeni muškarci drže u strašnim uslovima i da se sa njima ne postupa u skladu sa prihvaćenom praksom provjere radi pronalaženja ratnih zločinaca. Pretresno vijeće je zaključilo da je on morao shvatiti, kao što su shvatili svi drugi svjedoci prisutni u bazi i njenoj okolini, da je sudbina tih ljudi užasno neizvjesna, ali da nije preduzeo nikakve korake da to raščisti sa generalom Mladićem ili nekim drugim.

Međutim, Pretresno vijeće je takođe zaključilo da su vojnici Nizozemskog bataljona tek 13. jula 1995. godine primijetili jasne znakove da bosanski Srbi strijeljaju neke od muškaraca bosanskih Muslimana koji su bili odvojeni; da su lični predmeti izdvojenih muškaraca uništeni tek nakon što su svi civili, bosanski Muslimani, odvedeni iz Potočara; i da su vojnici nizozemskog bataljona postali sigurni da priča o provjeri ratnih zločinaca nije bila istinita. Pretresno vijeće nije moglo zaključiti da je u to vrijeme u bazi još bilo ikoga iz Drinskog korpusa i nije bilo dokaza niti da je g. Krstić uopšte znao za strijeljanja kod “bijele kuće” niti za uništavanje ličnih predmeta odvojenih muškaraca.

Pretresno vijeće takođe je zaključilo da je Radislav Krstić morao znati da se muškarci koji su se uspjeli ukrcati u autobuse sa ženama, djecom i starijima skidaju s autobusa u Tišći. Jedan presretnuti razgovor od 12. jula 1995. godine prihvaćen kao dokaz pokazao je da je g. Krstić naredio Drinskom korpusu da obezbijedi cestu od Vlasenice prema Tuzli. Pretresno vijeće je zaključilo da ta činjenica navodi na zaključak da je on morao znati da se muškarci skidaju s autobusa u Tišći. Ono je nadalje zaključilo da su načelnik štaba Miličke brigade i vojnici iz te jedinice bili u Tišći na mjestu gdje su se pretresali autobusi po naređenju komande Drinskog korpusa. Na osnovu tih dokaza Pretresno vijeće je zaključilo da je jasno da je g. Krstić morao znati da se u Tišći muškarci odvajaju i odvođe do mjesta zatočenja.

Valja, međutim, primijetiti da u vezi s time Pretresno vijeće nije ustanovilo da je Radislav Krstić znao da će zatvorenici biti pogubljeni.

Pretresno vijeće, u stvari, nije ustanovilo, na osnovu kontakata g. Krstića sa generalom Mladićem tokom relevantnog perioda, da je Radislav Krstić tokom tih kontakata odista saznao za namjeru da se pogube bosanski Muslimani. Tvrdnji Pretresnog vijeća nedostaje pravna dokazna osnova. Ako nije prethodno ustanovilo da je g. Krstić znao za tu namjeru generala Mladića, nijedno razumno pretresno vijeće ne bi moglo doći do izvedenog zaključka da je g. Krstić dijelio tu namjeru. Ovaj pogrešan nalaz Pretresnog vijeća dovodi u sumnju cijeli njegov zaključak da je Radislav Krstić dijelio genocidnu namjeru.

Žalbeno vijeće je mišljenja da sve što ti dokazi mogu da pokažu jest da je g. Krstić znao za namjeru nekih članova Glavnog štaba da počine genocid i da, znajući to, nije preduzeo ništa da spriječi korištenje ljudstva i tehnike Drinskog korpusa u izvođenju ubistava. To njegovo znanje samo po sebi ne može podržati zaključak o genocidnoj namjeri. Genocid je jedan od najstrašnijih zločina koje poznaje čovječanstvo i njegova se težina ogleda u strogom uslovu specifične namjere. Osude za genocid mogu se donijeti samo onda kada je ta namjera nedvosmisleno dokazana. Pretresno vijeće očito nije pružilo odgovarajući dokaz da je Radislav Krstić posjedovao genocidnu namjeru. Gospodin Krstić, prema tome, nije kriv za genocid kao glavni počinitelj.

Pitanje koje se sada postavlja jeste stepen krivične odgovornosti Radislava Krstića u pravilno utvrđenim okolnostima. Svi zločini koji su uslijedili nakon pada Srebrenice odigrali su se u zoni odgovornosti Drinskog korpusa. Nije bilo dokaza da je Drinski korpus smislio niti potakao ijedno od zvjerstava, nego su dokazi u velikoj mjeri sugerirali da su zločinačkom aktivnošću upravljali neki članovi Glavnog štaba pod vodstvom generala Mladića. U vrijeme kad su počela pogubljenja g. Krstić se bavio pripremama za borbena dejstva kod Žepe, a od 14. jula 1995. nadalje upravljao je samim napadom.

Pretresno vijeće je razumno zaključilo da je, barem od 15. jula 1995. godine nadalje, Radislav Krstić znao za genocidnu namjeru nekih članova Glavnog štaba VRS. Radislav Krstić znao je da Glavni štab sam nema dovoljno resursa da izvrši pogubljenja i da, bez korišćenja resursa Drinskog korpusa, Glavni štab ne bi bio u stanju sprovesti svoj genocidni plan. Gospodin Krstić je znao da time što dozvoljava da se koriste resursi Drinskog korpusa čini značajan doprinos pogubljenju zatvorenika, bosanskih Muslimana. Iako dokazi sugeriraju da Radislav Krstić nije bio pristaša tog plana, on je kao komandant Drinskog korpusa dozvolio Glavnom štabu da zatraži resurse Drinskog korpusa i njima se posluži. Krivična odgovornost g. Krstića se zato ispravnije može izaziti kao odgovornost pomagaoca i podržavaoca udruženog zločinačkog poduhvata za počinjenje genocida, a ne kao odgovornost počinioaca. Ta optužba je prikladno obuhvaćena optužnicom koja Radislava Krstića tereti za to da je pomagao i podržavao planiranje, pripremu ili izvršenje genocida nad bosanskim Muslimanima iz Srebrenice.

Odgovornost g. Krstića tačno je okarakterizirana kao pomaganje i podržavanje genocida prema članu 7(1) Statuta, a ne kao saučesništvo po članu 4(3)(e). Optužba za saučesništvo se takođe nalazi u optužnici kao tačka 2. Pretresno vijeće nije donijelo osudu po toj tački budući da je zaključilo da je odgovornost Radislava Krstića odgovornost glavnog počinioaca. Postoji preklapanje između člana 4(3), kao opšte odredbe koja nabraja kažnjive oblike učestvovanja u genocidu, i člana 7(1) kao opšte odredbe za krivičnu odgovornost koja se primjenjuje na sva krivična djela kažnjiva po Statutu, uključujući krivično djelo genocida. Ima osnova za stav da bi član 4(3) mogao biti specifičnija odredba (*lex specialis*) u odnosu na član 7(1). Međutim, ima i pravnih izvora koji ukazuju na to da modalitete učešća pobrojane u članu 7(1) treba, kao što upućuje Statut Međunarodnog suda, učitati u član 4(3), pa je onda pravilna karakterizacija krivične odgovornosti takve osobe pomaganje i podržavanje genocida.

Žalbeno vijeće zaključuje da je drugi pristup u ovom slučaju pravilan. Član 7(1) Statuta, koji omogućuje da se odgovornost pripiše pomagaocu i podržavaocu, taj oblik odgovornosti izričito primjenjuje na svako „krivično djelo pomenuto u članovima od 2 do 5 ovog Statuta“, što uključuje krivično djelo genocida zabranjeno članom 4. Budući da se Statut mora tumačiti uz maksimalno uvažavanje jezika zakonodavca, Žalbeno vijeće ne smije zaključiti da je preklapanje između člana 7(1) i člana 4(3) rezultat omaške zakonodavca ako je moguće drugačije objašnjenje, u skladu sa jezikom Statuta. U ovom slučaju, te dvije odredbe mogu se uskladiti jer izrazi „saučesništvo“ i „saučesnik“

moгу obuhvatati ponašanje šire od pomaganja i podržavanja. Imajući u vidu izričiti navod Statuta iz člana 7(1) da se odgovornost za genocid iz člana 4 može pripisati putem pomaganja i podržavanja, odgovornost Radislava Krstića pravilno je okarakterizirana kao pomaganje i podržavanje genocida.

To, međutim, potiče pitanje da li za pripisivanje odgovornosti za pomaganje i podržavanje, optužena osoba mora samo da posjeduje saznanje o specifičnoj genocidnoj namjeri glavnog počinioca ili i ona mora da dijeli tu namjeru. Žalbeno vijeće je već u nekoliko navrata objasnilo da se pomagaoc i podržavaoc krivičnog djela za koje je potrebna specifična namjera može smatrati odgovornim ukoliko pomaže izvršenju krivičnog djela znajući za namjeru iza tog krivičnog djela. Ovaj princip primjenjuje se na zabranu genocida u Statutu, koji je takođe krivično djelo za koje treba dokazati specifičnu namjeru. Osuda za pomaganje i podržavanje genocida zasnovana na dokazu da je okrivljeni znao za genocidnu namjeru glavnog počinioca dozvoljena je Statutom i sudskom praksom ovog Suda. Isti pristup slijede i mnoge nacionalne jurisdikcije, kako kontinentalnog prava, tako i *common law*-a.

Činjenica da Pretresno vijeće nije identifikovalo individualne članove Glavnog štaba kao glavne počinioce u poduhvatu genocida ne poništava nalaz da je Radislav Krstić znao za njihovu genocidnu namjeru. Okrivljeni se može proglasiti krivim za pomaganje i podržavanje krivičnog djela za koje se traži specifična namjera čak i kada glavni počinioci nisu identifikovani, niti im je suđeno. U predmetu *Vasiljević* Žalbeno vijeće proglasilo je optuženog krivim za pomaganje i podržavanje progona, a da nije sudilo osobi za koju se tvrdi da je glavni počinitelj i da nije identifikovalo dvije druge osobe za koje se tvrdi da su bile saučesnici. Prema tome, osuda Pretresnog vijeća kojem je g. Krstić proglašen krivim kao učesnik u udruženom zločinačkom poduhvatu počinjenja genocida se ukida, i on se proglašava krivim za pomaganje i podržavanje genocida.

Preispitivanje učešća Radislava Krstića u zločinu genocida koje je obavilo Žalbeno vijeće ima posljedice po njegovu krivičnu odgovornost za ubistva civila, bosanskih Muslimana po članu 3, kršenje zakona i običaja ratovanja, i za istrebljenje i progon po članu 5, što sve proističe iz pogubljenja bosanskih Muslimana iz Srebrenice u periodu od 13. do 19. jula 1995. godine. Nije bilo dokaza da je g. Krstić naredio ijedno od tih ubistava, niti da je u njima direktno učestvovao. Sve što dokazi pokazuju jest da je on znao da se ta ubistva odvijaju i da je Glavnom štabu dozvolio da koristi ljudstvo i tehniku pod njegovom komandom kako bi omogućio izvođenje ubistava. Pod takvim okolnostima, krivična odgovornost Radislava Krstića jest odgovornost pomagaoca i podržavaoca ubistva, istrebljenja i progona, a ne odgovornost glavnog saučesnika.

3. Praksa objelodanjivanja Tužilaštva i pravo Radislava Krstića na pravično suđenje

Kao sljedeći osnov žalbe, odbrana tvrdi da je praksa objelodanjivanja od strane Tužilaštva narušila pravo Radislava Krstića na pravično suđenje po članu 20 Statuta. Žalbeno vijeće se u svojoj Presudi bavi svim postupcima za koje odbrana tvrdi da su joj nanijeli štetu. To su: uskraćivanje kopija dokaznih predmeta iz taktičkih razloga; sakrivanje jedne trake kako bi se kasnije ponudila za uvrštenje u spis tokom unakrsnog ispitivanja; razna kršenja pravila 68 (objelodanjivanje oslobađajućeg materijala); i sumnjiva pouzdanost iskaza dvaju svjedoka.

Opšte uzevši, kada odbrana traži pravno sredstvo zbog kršenja obaveze objelodanjivanja optužbe iz pravila 68, odbrana mora pokazati: prvo, da je optužba postupila suprotno svojim obavezama iz pravila 68, i drugo, da je odbrana time pretrpjela značajnu štetu. Drugim riječima, ako odbrana uvjeri sud da optužba nije ispoštovala pravilo 68, sud će – razmatrajući oblik odgovarajućeg pravnog sredstva – utvrditi da li je odbrani tim nepoštovanjem nanijeta šteta, prije nego što razmotri koje je pravno sredstvo prikladno.

U ovom slučaju odbrana nije pokazala da je pretrpjela ikakvu štetu kao rezultat četiri navedena postupka. Taj osnov žalbe se stoga odbacuje.

Međutim, pravo optuženog na pravično suđenje je fundamentalno pravo zaštićeno Statutom, a pravilo 68 je od suštinskog značaja za vođenje pravičnih suđenja pred ovim Sudom. Kada optuženi može tražiti pravno sredstvo zbog kršenja nekog pravila samo u izuzetnim okolnostima – a pogotovo kada samo sprovođenje tog pravila ovisi o ispravnom ponašanju optužbe – svaki propust Žalbenog vijeća da

zaštiti to pravilo ugrozio bi njegovu primjenu. Žalbeno vijeće ima više opcija na raspolaganju u takvim okolnostima na osnovu pravila 46 (Nedolično ponašanje branioca) i pravila 68*bis* (Neispunjenje obaveza objelodanjivanja).

Pravilo 68*bis* konkretno govori o obavezama objelodanjivanja i ovom Sudu daje široko diskreciono pravo da izrekne sankcije strani koja je prekršila obavezu, ako je potrebno i *proprio motu*.

Žalbeno vijeće konstatuje da je optužba već dosta detaljno objasnila zašto neki materijali nisu objelodanjeni, između ostalog, izjavama viših zastupnika optužbe. Iako postupci objelodanjivanja optužbe u ovom predmetu ponekad nisu zadovoljili njezine obaveze iz mjerodavnih pravila, Žalbeno vijeće nije u stanju utvrditi da li je optužba namjerno kršila svoje obaveze.

Imajući u vidu da u ovom predmetu nije došlo do značajne štete za odbranu, Žalbeno vijeće neće izreći formalnu sankciju optužbi zbog kršenja njezinih obaveza iz pravila 68. Žalbeno vijeće je uvjeren da je, opšte uzevši, optužba postupala u dobroj vjeri sprovodeći sistematsku metodologiju objelodanjivanja koju, u svjetlu gornjih nalaza, treba preinačiti kako bi se obezbjedilo buduće poštovanje obaveza koje ima Tužilaštvo. Ovaj zaključak, međutim, ne smije se pogrešno shvatiti kao mirenje Žalbenog vijeća sa sumnjivim postupcima optužbe.

U svjetlu navoda o nedoličnom ponašanju izrečenih protiv optužbe u ovom predmetu, Žalbeno vijeće nalaže da tužilac istraži iznesene pritužbe i preduzme odgovarajuće korake. Žalbeno vijeće neće tolerirati ništa manje od striktnog poštovanja obaveza objelodanjivanja i smatra da je njegovo razmatranje ovog pitanja dovoljno da se Tužilaštvo upozori na svoje ponašanje u budućim postupcima.

4. Analiza kumulativnih osuda koju je izvršilo Pretresno vijeće

U svom prvom osnovu žalbe optužba osporava to što je Pretresno vijeće došlo do zaključka o nedopustivosti kumulativnih osuda i što stoga Radislava Krstića nije proglasilo krivim za istrebljenje i progon bosanskih Muslimana iz Srebrenice od 13. do 19. jula 1995. godine i za ubistvo i nehumana djela kao zločine protiv čovječnosti počinjene nad civilima, bosanskim Muslimanima u Potočarima od 10. do 13. jula 1995. godine. Pretresno vijeće uskratilo je donošenje osuđujućih presuda za istrebljenje i progon kao nedopustivo kumulativnih sa osudom kojom je g. Krstić proglašen krivim za genocid. Ono je takođe zaključilo da su krivična djela ubistva i nehumanih djela kao zločini protiv čovječnosti sadržana u krivičnom djelu progona kada ubistvo i nehumana djela leže u osnovi osude za progon.

Odbrana insistira da se žalba optužbe odbaci jer optužba ne traži povišenje kazne u slučaju da se njezina žalba usvoji. No, značenje kumulativnih osuda nije ograničeno na njihov efekat na kaznu. Kumulativne osude stavljaju dodatni žig na optuženog i mogu ugroziti njegove mogućnosti da ranije bude pušten na slobodu. S druge strane, kumulativne osude, kada su dopustive, služe za to da se opiše kompletna odgovornost optuženog i dâ cjelovita slika njegovog krivičnog ponašanja. Žalba optužbe se zato može razmatrati bez obzira na to što ona ne osporava kaznu.

Ustaljena sudska praksa Međunarodnog suda jeste da su višestruke osude donesene po različitim odredbama Statuta, a zasnovane na istom ponašanju, dopustive samo ako svaka odredba posjeduje materijalno različit element koji nije sadržan u onoj drugoj. Element je materijalno različit ako traži dokazivanje činjenice koja se ne traži drugim elementom. Tamo gdje ovaj kriterijum nije ispunjen, može se donijeti osuda jedino prema specifičnijoj odredbi. Specifičnije krivično djelo sadrži manje specifično, jer počinjenje prvog nužno podrazumijeva i počinjenje drugog.

Prva ukinuta osuda čije vraćanje želi optužba je osuda za istrebljenje po članu 5, zasnovana na ubistvu muškaraca, bosanskih Muslimana iz Srebrenice. Pretresno vijeće je zauzelo stav da ta osuda ne smije biti kumulativna sa osudom Radislava Krstića za genocid po članu 4 koja je zasnovana na istim činjenicama. Obje odredbe Statuta sadrže materijalno različit element koji nije sadržan u drugoj odredbi. Genocid zahtijeva dokaz namjere da se uništi, u cijelosti ili djelimično, konkretna zaštićena grupa, dok istrebljenje zahtijeva dokaz da je zločin počinjen u okviru rasprostranjenog i sistematskog napada na civilno stanovništvo. Zaključak Pretresnog vijeća da su osude za istrebljenje po članu 5 i genocid po članu 4 nedopustivo kumulativne bio je, prema tome, pogrešan.

Optužba zatim tvrdi da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je ukinulo osudu g. Krstića za progon po članu 5 za zločine koji proizlaze iz ubistava bosanskih Muslimana iz Srebrenice kao nedopustivo kumulativnu s osudom za genocid. Iz razloga upravo navedenih za krivično djelo istrebljenja, krivično djelo genocida ne sadrži djelo progona. Suprotan zaključak Pretresnog vijeća bio je pogrešan.

Optužba se žali na to što nisu donesene još dvije osude. Prva je osuda za ubistvo, kao zločin protiv čovječnosti, civila bosanskih Muslimana u Potočarima. Pretresno vijeće ukinulo je tu osudu kao nedopustivo kumulativnu s osudom za progon počinjen putem ubistava tih civila. Druga je osuda za nehumana djela zasnovana na prisilnom premještanju civila, bosanskih Muslimana u Potočare. Pretresno vijeće je zaključilo da je ta osuda sadržana u osudi za progon zasnovanoj na nehumanim djelima prisilnog premještanja. Zaključci Pretresnog vijeća slažu se sa stavovima Žalbenog vijeća o tim pitanjima u predmetima *Krnjelac* i *Vasiljević*. Žalba optužbe po tim pitanjima se zato odbacuje.

5. Odmjeravanje kazne

Pretresno vijeće izreklo je Radislavu Krstiću jedinstvenu kaznu od 46 godina zatvora. Obje strane izjavile su žalbu na tu kaznu.

Optužba tvrdi da je kazna koju je izreklo Pretresno vijeće neadekvatna jer nije ispravno uzela u obzir niti težinu počinjenih zločina niti sudjelovanje Radislava Krstića u tim zločinima; jer nije u skladu sa sudskom praksom Međunarodnog suda za Rwandu u sličnim predmetima genocida; jer je zasnovana na „osjetno manjoj krivici“ g. Krstića; i jer je Pretresno vijeće pogriješilo kad je zaključilo da se predumišljaj ne može primijeniti kao otežavajući faktor u ovom slučaju. Optužba zato tvrdi da je Pretresno vijeće izreklo kaznu van svog diskrecionog prava i da kaznu treba povisiti na kaznu doživotnog zatvora sa najmanje 30 godina.

Obrana tvrdi da Pretresno vijeće, prilikom odmjerenja kazne, nije na pravilan način uzelo u obzir praksu izricanja kazni u bivšoj Jugoslaviji i na sudovima Bosne i Hercegovine, te da nije pridalo odgovarajuću težinu onome što odbrana tvrdi da su olakšavajuće okolnosti. Odbrana zato tvrdi da bi kaznu trebalo sniziti na najviše 20 godina.

Žalbeno vijeće je naglasilo da je izricanje kazne odluka koja se donosi u okviru diskrecionog prava sudija. Žalbeno vijeće je isto tako objasnilo da samo „očita greška“ Pretresnog vijeća u primjeni tog diskrecionog prava može opravdati preinačenje kazne.

Iz razloga navedenih u Presudi Žalbenog vijeća, Žalbeno vijeće nije našlo očitu grešku Pretresnog vijeća u izricanju kazne od 46 godina Radislavu Krstiću, i to niti u vezi s argumentima optužbe niti odbrane.

Međutim, Žalbeno vijeće je smanjilo odgovornost g. Krstića za genocid i za ubistvo bosanskih Muslimana po članu 3 s odgovornosti neposrednog učesnika na odgovornost pomagaoca i podržavaoca.

Imajući to u vidu, nužno je preinačiti kaznu. Žalbeno vijeće ima ovlasti da to učini bez vraćanja predmeta na preispitivanje Pretresnom vijeću.

Opšti principi odmjerenja kazne u ovom predmetu obuhvataju: (i) težinu krivičnih djela kojima se optuženi tereti; (ii) opštu praksu izricanja zatvorskih kazni na sudovima bivše Jugoslavije; (iii) lične prilike osuđene osobe; i (iv) sve eventualne otežavajuće i olakšavajuće okolnosti.

Kad je riječ o težini krivičnih djela kojima se optuženi tereti, kao što je Žalbeno vijeće nedavno prihvatilo u predmetu *Vasiljević*, pomaganje i podržavanje je oblik odgovornosti koji uopšteno zaslužuje niže kazne nego odgovornost saučesnika. Taj princip priznat je na Međunarodnom sudu za Rwandu, u zakonima bivše Jugoslavije i mnogim nacionalnim jurisdikcijama. Iako je zločin Radislava Krstića nedvojbeno težak, nalaz da on nije posjedovao genocidnu namjeru značajno smanjuje njegovu odgovornost. Ista analiza važi i za smanjenje odgovornosti g. Krstića za ubistva kao kršenje zakona i običaja ratovanja počinjena od 13. do 19. jula 1995. godine u Srebrenici. Zato preinačenje osude g. Krstića u pomaganje i podržavanje ovih dvaju zločina zaslužuje značajno smanjenje njegove kazne.

Žalbeno vijeće takođe je zaključilo da je Pretresno vijeće pogriješilo kad je ukinulo osude Radislava Krstića po tački 3 (istrebljenje kao zločin protiv čovječnosti) i 6 (progon kao zločin protiv čovječnosti) kao nedopustivo kumulativne s osudom za genocid. No, Žalbeno vijeće je zaključilo da je stepen odgovornosti g. Krstića za ta dva krivična djela stepen pomagaoca i podržavaoca, a ne glavnog počinioaca. Iako ti zaključci možda mijenjaju opštu sliku krivičnog ponašanja Radislava Krstića, optužba nije tražila povišenje kazne na osnovu tih osuda. Žalbeno vijeće zato neće uzeti u obzir učestvovanje g. Krstića u tim krivičnim djelima prilikom odmjeravanja kazne prikladne za njegovo ponašanje.

Kad je riječ o opštoj praksi izricanja kazni na sudovima bivše Jugoslavije, Žalbeno vijeće je već objasnilo da Međunarodni sud nije vezan tom praksom i da može, ako to traže interesi pravde, izreći višu ili nižu kaznu od one koja bi bila izrečena u pravnom sistemu bivše Jugoslavije. Žalbeno vijeće je u svojoj Presudi razmotrilo praksu odmjeravanja kazni na sudovima bivše Jugoslavije mjerodavnu za ovaj predmet, i uzelo je u obzir. Konkretno, zakoni bivše Jugoslavije omogućuju da se kazna za osobu koja je pomagala glavnom počinioocu da izvrši krivično djelo smanji na kaznu manju od one izrečene glavnom počinioocu.

Žalbeno vijeće smatra da se četiri dodatna faktora moraju uzeti u obzir prilikom smanjenja kazne g. Krstiću, i to: (i) priroda davanja na korištenje sredstava i resursa Drinskog korpusa; (ii) činjenica da je on tek nedavno bio preuzeo komandu nad Korpusom tokom borbenih operacija; (iii) činjenica da je u Potočarima i njihovoj okolini bio prisutan najviše dva sata; i (iv) njegovo pisano naređenje da se sa Muslimanima postupa humano.

Sada ću u cijelosti pročitati operativne paragrafe Presude Žalbenog vijeća, odnosno njen dispozitiv.

Gospodine Krstiću, molim vas ustanite.

DISPOZITIV

Iz gorenavedenih razloga, **ŽALBENO VIJEĆE**

NA OSNOVU člana 25 Statuta i pravila 117 i 118 Pravilnika o postupku i dokazima;

RAZMOTRIVŠI pismene podneske strana i argumente iznesene na raspravama 26. i 27. novembra 2003.;

ZASJEDAJUĆI na javnoj sjednici;

UKIDA osudu Radislava Krstića kao učesnika u udruženom zločinačkom poduhvatu da se počinji genocid (tačka 1) i **PROGLAŠAVA** Radislava Krstića krivim za pomaganje i podržavanje genocida;

ODLUČUJE da je Pretresno vijeće nepravilno uskratilo donošenje osuđujuće presude za Radislava Krstića kao učesnika u istrebljenju i progonu (tačke 3 i 6) počinjenom od 13. do 19. jula 1995. godine, ali da je stepen njegove odgovornosti stepen odgovornosti pomagaoca i podržavaoca u istrebljenju i progonu kao zločinima protiv čovječnosti;

UKIDA osudu Radislava Krstića kao učesnika u ubistvima po članu 3 (tačka 5) počinjenim od 13. do 19. jula 1995. godine i **PROGLAŠAVA** Radislava Krstića krivim za pomaganje i podržavanje ubistva kao kršenja zakona i običaja ratovanja;

POTVRĐUJE osude Radislava Krstića kao učesnika u ubistvu kao kršenju zakona i običaja ratovanja (tačka 5) i progonu (tačka 6) počinjenim od 10. do 13. jula 1995. godine;

ODBACUJE žalbe odbrane i optužbe na osude Radislava Krstića po svim drugim osnovama;

ODBACUJE žalbe odbrane i optužbe na kaznu Radislava Krstića i **IZRIČE** novu kaznu, uzimajući u obzir odgovornost Radislava Krstića kako je utvrđena u žalbenom postupku;

OSUĐUJE Radislava Krstića na 35 godina zatvora, počevši od današnjeg dana ali tako da se po pravilu 101(C) Pravilnika o postupku i dokazima uzme u obzir vrijeme koje je Radislav Krstić već proveo u pritvoru, to jest period od 3. decembra 1998. do danas;

NALAŽE, u skladu sa pravilima 103(C) i 107 Pravilnika o postupku i dokazima, da Radislav Krstić ostane u pritvoru Međunarodnog suda dok se ne obave pripreme za njegovo prebacivanje u državu u kojoj će služiti kaznu.

Presudu su potpisali sudije Pocar, Shahabuddeen, Güney, Schomburg i ja, danas, 19. aprila 2004. u Hagu u Nizozemskoj.

Sudija Shahabuddeen prilaže djelimično protivno mišljenje.

Molim sekretara da stranama podijeli kopije Presude.

Zasjedanje Žalbenog vijeća je završeno.
